

DOI 10.34132/mspc2026.03.13.17

Ірина Шабільянова

ВЕКТОРИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСКОРДОННОЇ МЕДИЦИНИ

У тезах розглянуто формування системи транскордонної медицини в Україні як важливий напрям європейської інтеграції та модернізації державного управління охороною здоров'я. Обґрунтовано необхідність гармонізації українського законодавства з правом Європейського Союзу, забезпечення сумісності електронної системи охорони здоров'я з європейською інфраструктурою MyHealth@EU та впровадження надійних механізмів захисту медичних даних. Особливу увагу приділено питанням відшкодування вартості лікування за кордоном, взаємного визнання медичних документів, електронних рецептів, інституційної координації та ролі Національного контактного пункту з питань транскордонної медичної допомоги. Зроблено висновок, що ефективна модель транскордонної медицини має бути поетапною, фінансово збалансованою, безпечною, прозорою та орієнтованою на захист прав пацієнтів.

Ключові слова: державне регулювання, транскордонна медицина, охорона здоров'я, європейська інтеграція, права пацієнтів, електронна система охорони здоров'я, MyHealth@EU, медичні дані.

Європейська інтеграція України зумовлює необхідність системного перегляду підходів до державного регулювання сфери охорони здоров'я, зокрема в частині забезпечення прав пацієнтів на отримання медичної допомоги за межами держави, взаємного визнання медичних документів, електронних рецептів, обміну медичними даними та відшкодування вартості лікування. У цьому контексті особливої актуальності набуває питання формування в Україні системи транскордонної медицини, яка має стати складовою інтеграції національної системи охорони здоров'я до європейського простору медичних послуг.

Для України це питання має особливе значення в умовах повномасштабної війни, значної міграції громадян до країн Європейського Союзу, зростання потреби в безперервності лікування пацієнтів за кордоном, а також активного розвитку електронної системи охорони здоров'я. Наявність в Україні цифрових медичних сервісів створює передумови для інтеграції країни до європейських механізмів обміну медичними даними, але не гарантує ефективного функціонування транскордонної медицини без належного державного регулювання, інституційної координації та гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу.

Європейський досвід свідчить, що транскордонна медична допомога базується на принципах доступності, безпеки, якості, інформованості пацієнта, захисту даних і фінансової відповідальності держави. Для України важливим є не формальне запозичення цих підходів, а створення власної ефективної моделі, яка враховуватиме стан національної системи охорони здоров'я, можливості державного бюджету, рівень цифрової інфраструктури, безпекові виклики та потреби громадян, які перебувають як в Україні, так і за її межами.

Головним орієнтиром для України з розвитку транскордонної медицини має бути European Health Data Space, який передбачає спільні правила ЄС для обміну електронними медичними даними, доступу пацієнтів до своїх даних, вторинного використання даних для науки й політики, а також єдині технічні вимоги до електронних медичних записів.

Україна вже має кілька передумов для створення транскордонної медицини, зокрема: наразі на громадське обговорення винесено законопроект про транскордонну медицину, який має запровадити прозорий механізм відшкодування витрат, взаємне визнання рецептів і Національний контактний пункт [3]; затверджено Стратегію розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року, яка передбачає інтеграцію з європейською системою охорони здоров'я та єдиним ринком, що має гарантувати транскордонну мобільність пацієнтів і надання медичних послуг [1]; постановою КМУ №411 визначено порядок функціонування електронної системи охорони здоров'я [2].

Втім, питання лікування українців за кордоном і лікування іноземців в Україні до тепер врегульовані частково. Оскільки, українська ЕСОЗ лише частково технічно сумісна з європейською інфраструктурою MyHealth@EU. Передача ж медичних даних між державами вимагає високого рівня захисту інформаційних систем. А отже, першочерговим вектором державного регулювання формування транскордонної медицини в Україні має стати забезпечення технічної сумісності ЕСОЗ із MyHealth@EU.

Не менш важливою за значимістю є й гармонізація українського законодавства з європейськими вимогами, особливо щодо обробки медичних даних, згоди пацієнта, доступу до даних, аудиту та відповідальності за порушення. А також, запровадження єдиних стандартів кібербезпеки для учасників транскордонного медичного обміну, включно з медичними інформаційними системами, аптеками, лікарнями та державними реєстрами [4].

Потребує на розробку і фінансовий механізм компенсації транскордонного лікування, який ґрунтуватися на принципі контрольованої державної гарантії, за яким пацієнт отримує право на відшкодування витрат за лікування за кордоном у межах вартості аналогічної послуги в Україні, а високовартісні та планові види медичної допомоги підлягають попередньому погодженню. Така модель дозволить поєднати європейський принцип мобільності пацієнтів із необхідністю збереження фінансової стійкості національної системи охорони здоров'я, раціонального використання бюджетних коштів та забезпечення рівного доступу громадян до медичної допомоги. Водночас такий механізм має передбачати чіткий перелік послуг, що підлягають компенсації, прозору процедуру подання й розгляду заяв, цифрову верифікацію медичних документів, контроль обґрунтованості витрат та можливість оскарження рішень. Це сприятиме мінімізації корупційних ризиків, запобіганню необґрунтованим витратам і формуванню довіри пацієнтів до системи транскордонної медицини.

Окремого значення в системі транскордонної медицини набуває інституційне забезпечення цього процесу. Недостатньо лише закріпити право пацієнта на отримання медичної допомоги за кордоном або передбачити можливість відшкодування витрат. Необхідно створити чітку систему органів та установ, відповідальних за координацію, інформаційний супровід, фінансовий контроль, технічну інтеграцію та захист прав пацієнтів. У цьому контексті ключову роль має відігравати Національний контактний пункт з питань транскордонної медичної допомоги [3], який повинен стати не формальним інформаційним ресурсом, а повноцінним інституційним посередником між пацієнтом, медичним закладом, страховими або державними фінансовими механізмами, електронною системою охорони здоров'я та компетентними органами інших держав. Функції такого контактного пункту доцільно визначити максимально конкретно. Він має забезпечувати пацієнтів інформацією про умови отримання медичної допомоги за кордоном, порядок відшкодування витрат, перелік документів, вимоги до попереднього погодження лікування, можливості оскарження рішень, а також права й обов'язки пацієнта в іншій державі. Особливо важливо, щоб така інформація була доступною не лише в нормативному чи складному адміністративному форматі, а й у зрозумілій для громадян формі. Це має включати цифрові інструкції, типові алгоритми дій, зразки заяв, роз'яснення щодо електронних рецептів, медичних виписок, направлень і документів, які можуть бути визнані за межами України.

Водночас Національний контактний пункт з питань транскордонної медичної допомоги не повинен діяти ізольовано. Його робота має здійснюватися у взаємодії з Міністерством охорони здоров'я України, Національною службою здоров'я України, адміністратором електронної системи охорони здоров'я, закладами охорони здоров'я, аптечними установами, органами захисту персональних даних і кібербезпеки. Саме міжвідомча координація є однією з головних умов ефективності транскордонної медицини, оскільки ця сфера одночасно охоплює медичне право, адміністративне право, фінансове право, цифрове врядування, захист персональних даних і міжнародне співробітництво. Відсутність належної координації може призвести до дублювання повноважень, затримок у розгляді заяв, технічних збоїв, невизнання документів або порушення прав пацієнтів.

Важливим напрямом державного регулювання має стати запровадження єдиних вимог до медичних документів, які використовуються у транскордонному обігу. Йдеться не лише про переклад медичних виписок чи рецептів, а про стандартизацію структури, змісту та цифрового формату таких документів. Електронний рецепт, медичний висновок, виписка з історії хвороби, направлення на лікування або підтвердження діагнозу мають формуватися у форматі, який дозволяє їх автоматизовано перевірити, передати, прочитати та використати в іншій державі. Без цього взаємне визнання медичних документів залишатиметься переважно декларативним.

Особливу увагу слід приділити питанню електронної ідентифікації пацієнта та медичного працівника. Для безпечного обміну медичними даними необхідно забезпечити достовірну перевірку особи пацієнта, його згоди на передачу даних, а також повноважень лікаря або фармацевта, який отримує доступ до відповідної інформації [5]. У транскордонній медицині помилка ідентифікації може мати серйозні наслідки: від порушення конфіденційності до неправильного медичного рішення. Тому інтеграція України до європейського простору медичних послуг має супроводжуватися розвитком надійних механізмів електронної ідентифікації, автентифікації та фіксації всіх дій із медичними даними.

Не менш важливим є питання згоди пацієнта на обробку та передачу медичних даних. Українська модель транскордонної медицини має виходити з того, що пацієнт є активним суб'єктом, а не пасивним об'єктом медичного обміну. Він повинен мати можливість знати, які саме дані передаються, кому, з якою метою, на який строк і в межах якої процедури. Згода має бути усвідомленою, конкретною, відкритою та зафіксованою в електронній формі. При цьому держава має забезпечити баланс між правом пацієнта на контроль над власними даними та потребою лікаря отримати необхідну інформацію для надання якісної і безпечної медичної допомоги.

У межах формування транскордонної медицини особливої уваги потребує питання відповідальності. Необхідно чітко визначити, хто несе відповідальність у разі технічної помилки, неправильної передачі даних, порушення строків

розгляду заяви на компенсацію, відмови у визнанні рецепта або неналежного інформування пацієнта. Також має бути врегульовано питання відповідальності медичних закладів та інформаційних систем, які беруть участь у транскордонному обміні. Без належного механізму відповідальності права пацієнта можуть залишитися формальними, а державне регулювання - недостатньо ефективним.

Окремий блок проблем пов'язаний із транскордонним використанням електронних рецептів. Для громадян України, які перебувають у країнах Європейського Союзу, можливість отримати ліки за електронним рецептом або підтвердити призначене лікування має важливе практичне значення. Це особливо актуально для пацієнтів із хронічними захворюваннями, осіб, які потребують тривалої терапії, пацієнтів із рідкісними захворюваннями, а також громадян, які були змушені виїхати з України через війну. Визнання електронних рецептів має супроводжуватися не лише технічною сумісністю, а й узгодженням правил щодо лікарських засобів, їх назв, дозування, доступності, заміни препаратів та порядку відпуску в аптеках інших держав.

Водночас впровадження транскордонної медицини не повинно створити нерівності між громадянами, які перебувають за кордоном, і тими, хто отримує медичну допомогу в Україні. Держава має забезпечити, щоб механізм компенсації лікування за кордоном не призводив до непропорційного навантаження на бюджет і не зменшував доступність медичних послуг усередині країни. Тому важливим є поєднання транскордонної мобільності пацієнтів із розвитком національної мережі медичних закладів, реабілітаційних послуг, спеціалізованої допомоги та цифрових сервісів в Україні. Транскордонна медицина має доповнювати національну систему охорони здоров'я, а не замінювати її.

Важливо також враховувати, що транскордонна медицина охоплює не лише виїзд українських пацієнтів за кордон, а й можливість отримання медичної допомоги іноземцями в Україні. У перспективі Україна може розвивати окремі напрями медичних послуг, які будуть конкурентоспроможними для громадян інших держав, зокрема у сферах реабілітації, стоматології, репродуктивної медицини, кардіології, хірургії, діагностики та телемедицини. Однак такий розвиток має відбуватися за умови належного контролю якості, ліцензування, страхування професійної відповідальності, захисту прав іноземних пацієнтів та прозорого ціноутворення.

Отже, формування системи транскордонної медицини в Україні має розглядатися як комплексний напрям державної політики, що поєднує європейську інтеграцію, цифрову трансформацію, захист прав пацієнтів, фінансову відповідальність держави та модернізацію національної системи охорони здоров'я. Її успішне впровадження можливе лише за умови поєднаності, нормативної визначеності, технічної сумісності, належного фінансування, кібербезпеки та реальної інституційної координації.

Таким чином, створення системи транскордонної медицини в Україні слід розглядати як важливий напрям модернізації державного управління охороною здоров'я, що має забезпечити не лише доступ громадян до медичних послуг у європейському просторі, а й формування безпечної, прозорої, інтероперабельної та орієнтованої на пацієнта моделі медичного обслуговування.

References

1. Stratehiia rozvytku systemy okhorony zdorovia Ukrainy do 2030 roku. MOZ Ukrainy [Strategy for the Development of the Healthcare System of Ukraine until 2030. Ministry of Health of Ukraine]. (n.d.). (2025). [moz.gov.ua](https://moz.gov.ua/storage/uploads/3b12eed8-260c-46e5-baa7-b8418d7187ee/UKR-Strategy-2030-.pdf). Retrieved from: <https://moz.gov.ua/storage/uploads/3b12eed8-260c-46e5-baa7-b8418d7187ee/UKR-Strategy-2030-.pdf> [in Ukrainian].
2. Deiaki pytannia elektronnoi systemy okhorony zdorovia. Postanova KМУ vid 25 kvitnia 2018 r. No. 411 [Some Issues of the Electronic Healthcare System. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 25, 2018 No. 411]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/411-2018-%D0%BF?utm_source=chatgpt.com#Text [in Ukrainian].
3. Medychna dopomoha za kordonom: na hromadske obhovorennia vyneseno zakonoproiekt pro transkordonnu medytsynu [Medical Assistance Abroad: Draft Law on Cross-Border Medicine Submitted for Public Discussion]. (n.d.). Retrieved from: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/271323.html [in Ukrainian].
5. Khmilievskiy, O.V. (2026). Transkordonne nadannia medychnykh posluh [Cross-border provision of medical services]. [umj.com.ua](https://www.umj.com.ua). Retrieved from: <https://www.umj.com.ua/uk/novyna-274239-transkordonne-nadannya-medichnih-poslug> [in Ukrainian].
6. Kholiavyska, N. (2026). Ukraina hotuietsia zaprovadyty mekhanizm transkordonnoi medytsyny za standartamy YeS [Ukraine is preparing to introduce a mechanism for cross-border medicine according to EU standards]. itmed.org. Retrieved from: https://itmed.org/news/ukraina_gotu_tsia_zaprovaditi_mekhanizm_transkordonnoi_medytsini_za_standartami_s_60858/ [in Ukrainian].

VECTORS OF STATE REGULATION OF THE FORMATION OF DIGITAL CROSS-BORDER MEDICINE IN UKRAINE

The theses considers the formation of a system of cross-border medicine in Ukraine as an important direction of European integration and modernization of public health management. The need to harmonize Ukrainian legislation with European Union law, ensure the compatibility of the electronic health system with the European infrastructure MyHealth@EU and implement reliable mechanisms for protecting medical data is substantiated. Particular attention is paid to the issues of reimbursement of the cost of treatment abroad, mutual recognition of medical documents, electronic prescriptions, institutional coordination and the role of the National Contact Point for Cross-Border Medical Care. It is concluded that an effective model of cross-border medicine should be phased, financially balanced, safe, transparent and focused on protecting patients' rights.

Keywords: state regulation, cross-border medicine, healthcare, European integration, patients' rights, electronic healthcare system, MyHealth@EU, medical data.

Відомості про автора / Information about the author

Ірина Шабільянова, аспірантка кафедри публічного управління та адміністрування, Юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: shabilyanova@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/orcid.org/0009-0001-9627-6110>.

Iryna Shabilianova, PhD-student of the Department of Public Management and Administration, Faculty of Law, Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: shabilyanova@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/orcid.org/0009-0001-9627-6110>.